

УДК: 81'243:82-96:614.253.1

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ДО ОПРАЦЮВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

А.С.Марлова

Анотація. У статті визначено зміст і структуру готовності майбутніх лікарів до опрацювання іноземномовної фахової літератури; обґрунтовано педагогічні умови забезпечення цього процесу.

Ключові слова: формування готовності, опрацювання іноземномовної фахової літератури, структура готовності, критерії, показники та рівні готовності, педагогічні умови.

Аннотация. В статье определены содержание и структура готовности будущих врачей к обработке иноязычной специальной литературы, выделены критерии, показатели и уровни её сформированности; обоснованы педагогические условия обеспечения этого процесса.

Ключевые слова: формирование готовности, обработка иноязычной специальной литературы, структура готовности, критерии, показатели и уровни готовности, педагогические условия.

Summary. In the article the content and the structure of the readiness to process the foreign language professional literature have been defined, the criteria, the indices and the levels of its formation have been established; there have been theoretically proved the pedagogical conditions providing this process.

Key words: the formation of the readiness, processing the foreign language professional literature, the structure of the readiness, the criteria, the indices and the levels of the readiness, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Вхідження України у світовий науково-освітній простір і стрімке зростання науково-технічної інформації спонукають до певних освітніх трансформацій у вищих навчальних закладах, зокрема, користування іноземною мовою для розв'язання професійних завдань розглядається як обов'язковий компонент змісту освіти, що сприяє ефективному спілкуванню, легшому доступу до інформації, більш глибокому взаємопорозумінню між представниками різних культур та конкурентоспроможності української вищої школи.

Питання підготовки спеціалістів, здатних здобувати професійно значущу інформацію з іноземномовних фахових текстів, є особливо актуальним у галузі охорони здоров'я, оскільки, за даними Програми англійської мови для професійного спілкування, для результативного функціонування медицини від лікарів вимагають високого рівня володіння іноземною мовою [6].

Останнім часом більшість медичних досліджень здійснюється англійською мовою. Так, 72% медичних статей, наведених в Index Medicus (покажчик усіх статей, опублікованих у медичних журналах по всьому світу), були написані англійською мовою. Окрім цього, зростає світова тенденція до видання вітчизняних медичних журналів англійською мовою для розширення кола читачів.

Аналіз наукових джерел. Дослідження феномену роботи з іноземними фаховими текстами мало місце в працях багатьох авторів. Так, С.Фоломкіна досліджувала проблему навчання студентів немовних закладів освіти читанню професійно спрямованих матеріалів [8], О.Троянська – методику навчання наукових співробітників читанню фахових текстів [7]. На основі лінгвістичних досліджень А.Вейзе розробив методику навчання читанню, реферуванню й анотуванню [2].

Щодо роботи саме над медичною науковою літературою іноземною мовою, то на сьогодні це питання найбільш широко висвітлено в навчальному посібнику Л.Абраменка [1].

Готовність до різних видів іноземномовної діяльності у студентів вищих навчальних закладів розглядалася в дисертаційних дослідженнях Л.Гапоненко, Н.Логутіної, О.Полякової [3; 4; 5].

Водночас, у загальному огляді наукових джерел не виявлено спеціальних праць, присвячених дослідженню проблеми формування готовності до опрацювання іноземномовної фахової літератури в майбутніх лікарів.

Метою даної статті є визначення поняття «готовність до опрацювання іноземномовної фахової літератури», його змісту й структури, критеріїв, показників і рівнів сформованості та обґрунтування педагогічних умов формування даної готовності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз різних поглядів на сутність готовності та специфіка опрацювання іноземномовної фахової літератури в медичному університеті дозволили визначити готовність до опрацювання іноземномовної фахової літератури як складне особистісне утворення майбутнього лікаря, за наявності якого він усвідомлює важливість опрацювання іноземномовних текстів зі спеціальності для професійного самовдосконалення та має необхідні для цього знання, вміння, навички.

Структура готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури включає три компоненти: мотиваційний, когнітивний та дійовий.

Мотиваційний компонент охоплює усвідомлення студентами значення опрацювання іншомовної фахової літератури для професійного самовдосконалення й самоосвіти; осмислення потреби в оволодінні знаннями, вміннями та навичками роботи з фаховим текстом іноземною мовою. Когнітивний компонент готовності містить збагачення знань з фонетики, лексикології, морфології та синтаксису; формування знань медичної термінології, рецептивної граматики в галузі медицини, побудови наукових фахових текстів. Дійовий компонент готовності включає здатність використовувати отримані знання в практичній діяльності.

Аналіз змістового аспекту готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури та виокремлення трьох її компонентів – мотиваційного, когнітивного, дійового – сприяли виділенню критеріїв, які дозволили зробити висновки щодо ступеня сформованості цього складного особистісного утворення у студентів медичного університету.

Критерії готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури відображають компоненти досліджуваної готовності. Отже, готовність до опрацювання іншомовної фахової літератури в студентів медичного університету характеризується такими критеріями: мотиваційний (спрямованість мотивації на роботу з фаховою літературою іноземною мовою); когнітивний (система знань про опрацювання іншомовної фахової літератури); дійовий (система вмінь опрацювання іншомовної фахової літератури).

Показники критеріїв є ознаками сформованості готовності, на основі яких визначаються її рівні. Відповідно, сформованість готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури визначається за такими показниками: потреба в опрацюванні іншомовної фахової літератури для професійного самовдосконалення, ставлення до вивчення іноземної мови; знання лексики, граматики, словотворення, діалогічного й монологічного мовлення; довідкові вміння, вміння гнучкого читання, вміння перекладу й компресії тексту.

Рівень готовності студентів до опрацювання іншомовної фахової літератури визначається якісним виявом означених вище показників. Готовність до опрацювання іншомовної фахової літератури характеризується трьома рівнями: емпірично-інтуїтивним (низьким), репродуктивним (середнім) і творчим (високим).

Емпірично-інтуїтивний (низький) рівень відповідає неусвідомленій потребі в опрацюванні іншомовної фахової літератури для поповнення знань; негативно-пасивному ставленню до вивчення іноземної мови; нерозвиненості організованості та самостійності під час роботи з фаховими текстами; слабкому володінню іноземною мовою як у рецептивних, так і в репродуктивних видах мовлення; несформованим знанням медичної термінології із розумінням кількох прозорих за значенням греко-латинських терміноелементів; розпізнаванню формальних ознак лише простих граматичних структур; малоефективному використанню довідкових ресурсів; нерозвинутих навичкам читання, перекладу й компресії тексту.

Репродуктивний (середній) рівень характеризується мало усвідомленою потребою в опрацюванні іншомовної фахової літератури для поповнення знань; пасивно-позитивним ставленням до вивчення іноземної мови; посередньо сформованими організованістю та самостійністю під час роботи з фаховими текстами; задовільним володінням іноземною мовою як у рецептивних, так і в репродуктивних видах мовлення; достатньо розвинутих володінням медичною термінологією із знанням головних греко-латинських терміноелементів; розпізнаванням формальних ознак основних граматичних структур; задовільним використанням довідкових ресурсів; посередньо сформованими навичками читання, перекладу й компресії тексту.

Творчий (високий) рівень відповідає добре усвідомленій потребі в опрацюванні іншомовної фахової літератури для поповнення знань; активно-позитивному ставленню до вивчення іноземної мови; організованості та самостійності під час роботи з іншомовною фаховою літературою, що виявляється в самоосвіті та самореалізації засобами іноземної мови; досконалому володінню іноземною мовою у всіх видах мовлення; добре сформованому володінню медичною термінологією із знанням більшості греко-латинських терміноелементів; розпізнаванню всіх граматичних структур; ефективному використанню довідкових ресурсів; добре розвинутих навичкам гнучкого читання, перекладу, реферування й анотування; володінню елементами зрілого професійно орієнтованого читання.

Для визначення стану сформованості готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури в студентів медичного університету за встановленими показниками використовувалися такі засоби діагностики, як анкетне опитування, тестування, шкалування, перевірка усного мовлення, читання, перекладу, складання анотацій та рефератів.

Під час проведення констатувального етапу експерименту, яким було охоплено 300 майбутніх лікарів, виявлено, що на емпірично-інтуїтивному рівні знаходяться 25,0% студентів, на репродуктивному – 62,7%, на творчому – 12,3%; встановлено, що студенти медичного університету не мають сформованої мотивації до опрацювання іншомовної фахової літератури та не володіють достатнім обсягом знань і вмінь у сфері функціонування іноземної мови для цієї діяльності.

Установлено, що недостатній рівень сформованості готовності майбутніх лікарів до опрацювання іншомовної фахової літератури зумовлений застарілою методикою проведення занять з іноземної мови в медичному університеті. Викладачі приділяють недостатньо уваги розвитку позитивної мотивації до вивчення іноземної мови професійного спрямування, залученню знань із суміжних дисциплін і використанню стратегій роботи з іншомовними фаховими текстами.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та стану практики дає підстави вважати, що рівень сформованості готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури у майбутніх лікарів значно поліпшиться, якщо в навчально-виховний процес будуть впроваджені такі педагогічні умови: стимулювання мотивації до опрацювання іншомовної фахової літератури; реалізація міжпредметних зв'язків дисциплін «Англійська мова» та «Латинська мова»; навчання студентів стратегіям роботи з іншомовним фаховим текстом.

Стимулювання мотивації майбутніх лікарів є першочерговою умовою формування у них готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури, оскільки іноземна мова не належить до клінічних дисциплін і тому розглядається багатьма студентами як другорядний предмет.

Стимулювання мотивації майбутніх лікарів до опрацювання іншомовної фахової літератури забезпечується посиленням уваги до тих чинників мотивування, які можуть бути змінені та проконтрольовані, а саме: уникнення надмірної зовнішньої мотивації; створення навчальних ситуацій із позитивним моральним налаштуванням; урахування професійних інтересів студентів, їхніх потреб у досягненні та самовизначенні; складності завдань.

Мінімізація негативного впливу зовнішніх винагород відбувається через їх використання за умови відсутності у студентів внутрішньої мотивації. Посилення приємних емоцій відбувається завдяки структуруванню завдань таким чином, щоб студент міг проявити знання, і розгляданню інтересу та різноманітності як пріоритетних умов при складанні завдань. Автентичні, доступні за змістом і формою, тексти, які враховують професійні інтереси, сприяють зростанню мотивації та посилюють упевненість майбутніх лікарів у власних силах. Потреби в досягненні, впливі та самовизначенні реалізуються за допомогою читацьких карток, які підбираються за рівнями та темами. На мотивацію студентів впливає також урахування складності завдань і, відповідно, кількості зусиль, необхідних для його виконання.

Міжпредметні зв'язки вирішують властиву предметній системі навчання суперечність між розрізненим засвоєнням предметних знань і необхідністю їхнього комплексного застосування.

Основу англійської медичної термінології складають греко-латинські терміоеlementи. Отже, засвоєння основних терміоеlementів є дуже важливим, оскільки за допомогою приблизно 500 одиниць утворено тисячі медичних термінів.

Реалізація міжпредметних зв'язків відбувається за такими напрямками: конкретизація загальних законів, які діють у мовних системах (будова слова); нагадування студентам матеріалу, який вони вивчили або вивчають у курсі латинської мови (словотворення), з'єднання його з новим, що вивчається під час заняття англійської мови; нагадування прийомів діяльності, що використовуються в суміжній дисципліні (аналіз складових елементів слова). Наступне виконання вправ, спрямованих на розпізнавання та переклад греко-латинських терміоеlementів, сприяє свідомому застосуванню знань і вмінь, набутих під час вивчення латинської мови.

Навчальні стратегії означають дії та розумові процеси, які застосовуються студентами з метою впливу на те, що вивчається. Навчання стратегіям є важливою освітньою метою, оскільки успіх майбутніх фахівців залежить від їхніх умінь працювати самостійно та контролювати власне навчання.

Стратегії роботи з текстом визначаються як розумова діяльність, спрямована на здобуття смислу із тексту. Успішності роботи з науковим медичним текстом іноземною мовою сприяють стратегії гнучкості читання; стратегії прогнозування на основі використання всієї лінійної та нелінійної інформації тексту; стратегії розпізнавання та розуміння граматичних структур тексту через використання рецептивної граматики.

Вправи на розвиток стратегій читання враховують те, що характер тексту, завдання перед читанням і наступна перевірка розуміння прочитаного – це засоби непрямого впливу на вид читання студента. Лінійний текст є висловленням ідей у послідовності речень і параграфів. Однак, вони сприяють розумінню лінійного тексту. Нелінійні елементи включають: довідковий апарат (заголовки,

алфавітний покажчик, сторінка змісту, бібліографія); малюнки (діаграми, таблиці, карти, графіки, фотографії, ілюстрації); графічні умовності (шрифт, символи). Використання нелінійної інформації робить читання легшим, ефективнішим і більш цілеспрямованим. Розпізнавання та розуміння граматичних структур відбувається успішно, якщо воно ґрунтується на відповідних знаннях. Тому вправи, складені на основі автентичних матеріалів, супроводжуються поясненням формальних ознак граматичних структур і варіантами їхнього перекладу.

У формуальному експерименті були використані ті самі засоби діагностики, що й на констатувальному етапі. Проведене експериментальне дослідження та комплексне врахування змін у сформованості готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури у майбутніх лікарів дали змогу визначити загальний рівень їхньої готовності. Співвідношення рівнів готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури у студентів контрольної та експериментальної груп після формуального експерименту графічно представлено на рис. 1.

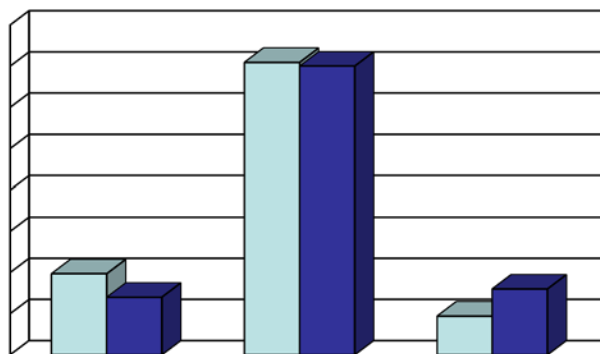

Рис.1. Співвідношення рівнів готовності студентів контрольної та експериментальної груп після формуального експерименту

Узгоджені результати всіх видів діагностики засвідчили, що на завершальному етапі дослідження у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною відбулися істотні зміни. Після навчання за експериментальною методикою рівень сформованості готовності залишається емпірично-інтуїтивним (низьким) лише у 14,0% студентів експериментальної групи, тоді як у контрольній цей показник складає 19,7%. Показник творчого (високого) рівня на 6,6% вищий в експериментальній групі (16,0%), ніж у контрольній (9,4%).

Висновки. Результати дослідження підтвердили нашу гіпотезу про те, що формування готовності до опрацювання іншомовної фахової літератури у майбутніх лікарів значно прискориться, якщо в навчально-виховний процес упровадити запропоновані педагогічні умови, а також засвідчили ефективність розробленої методики формування досліджуваної якості.

Література

1. Абраменко Л. А. Чтение медицинской литературы на английском языке / Леонид Афанасьевич Абраменко. – Минск : Высшая школа, 1989. – 120 с.
2. Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста / Аполлон Анатольевич Вейзе. – М. : Высшая школа, 1985. – 127 с.
3. Гапоненко Л. П. Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. П. Гапоненко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
4. Логутіна Н. В. Формування готовності до професійного іншомовного спілкування у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Логутіна. – Вінниця, 2006. – 20 с.
5. Полякова О. Л. Формування готовності до читання іноземної фахової літератури у студентів педагогічного коледжу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Л. Полякова. – К., 2000. – 22 с.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.] – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
7. Троянская Е. С. Обучение чтению научной литературы. В помощь преподавателю иностранных языков / Елена Сергеевна Троянская. – М.: Наука, 1989. – 272 с.
8. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / Софья Кирилловна Фоломкина. – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.